

Diabetes og førerkort

■ INGER WILLIAMS • Assisterende fylkeslege i Sør-Trøndelag

I Norge er det over 125 000 personer i aldersgruppen 0–74 år som bruker legemidler mot diabetes. Dette er en økende gruppe. Når det gjelder førerkort, så har vi som leger et ansvar for å vurdere om pasientens sykdom eller behandling, kan gi økt risiko i trafikken for sjåfør eller andre trafikanter.

I tillegg til klinisk skjønn, vil myndighetenes lovkrav regulere dette. Førerkortforskriftens vedlegg om helsekrav definerer noe av dette når det gjelder de forskjellige førerkortklassene. Helsedirektoratet har også gitt ut en veileder «Retningslinjer for fylkesmennene ved behandling av førerkortsaker». Fylkesmannen ved fylkeslegen er på vegne av myndighetene tillagt å gi råd og å innvilge dispensasjoner fra førerkortforskriftens helsekrav.

Det trafikale risikobildet for en diabetiker knytter seg ikke bare til hypoglykemi som følge av behandling, men også til de følgetilstander som sykdommen kan gi. Menn med type 2-diabetes har to til fire ganger økt risiko for hjerteinfarkt og hjerne slag. Kvinner har tre til fem ganger økt risiko. I tillegg er diabetikere utsatt for skader på små blodårer i blant annet nyrer og øyne. Følgesykdommer kan forebygges og forsinkes gjennom jevnlig kontroll og god behandling. For å forsikre seg om at diabetikere som er medikamentelt behandlet og skal kjøre bil, kontrolleres jevnlig, har myndighetene i hele Europa innført maksimalt anbefalt varighet på førerkort. Lavere klasser – gruppe 1, kan ha maksimal varighet på fem år, mens for de høyere – gruppe 2 og 3, er grensen tre år.

Risikoen knyttet til sykdom og behandling er ulik for type 1 og 2. Tabletter, GLP-1 analoger og insulin er imidlertid sidestilt i forskriften fordi hypoglykemi også kan utløses ved tablettbehandling, fordi overgang til insulin må påregnes, og fordi man ikke ønsker at førerkortforskriftens krav skal påvirke valg av behandling.

Førerkortgruppe 1 lett kjøretøy (klasse ABMST)

Fyller vanligvis kravene til helse. Du skal fylle ut skjema NA-0202 og NA-0202b. Dersom diabetesykdommen følges opp av spesialist i indremedisin, skal vedkommende fylle ut skjema NA-0202b. Husk å skrive anbefalt varighet. Dersom du mener det er medisinske grunner til at pasientens førerkort skal vurderes oftere enn hvert femte år, skal du skrive det på skjemaet.

Skjemaene skal så pasienten ta med til trafikkstasjonen for å få sitt førerkort fornyet.

Dersom pasienten har følgetilstander som gjør at han ikke fyller helsekravene av den grunn (jf. førerkortforskriftens helsekrav), må det søkes fylkesmannen om dispensasjon.

Dersom pasienten har hatt alvorlig hypoglykemi de siste 12 månedene – definert som blodsukker under 3,9 og trengt assistanse fra annen person – vil han ikke fylle helsekravene og må søke om dispensasjon. Dette vil vanligvis innvilges når årsak til hypoglykemien er klarlagt, eliminert og effektiv endring gjennomført.

Tyngre kjøretøy

Gruppe 2 (C1, CE): Vedlegg 1 § 3 nr. 5 lyder nå (fra 1. august 2011):

«Ved diabetes som behandles med insulin eller andre blodsukkersenkende medikamenter, må

- a) det ikke ha vært alvorlig hypoglykemi (lavt blodsukker) de siste 12 måneder
- b) føreren være fullt oppmerksom på utviklingen av hypoglykemi
- c) føreren regelmessig kontrollere blodsukkeret minst 2 ganger daglig i forbindelse med kjøring
- d) føreren kunne redegjøre for farene ved hypoglykemi
- e) det ikke være tegn på alvorlige komplikasjoner til sykdommen.

Førerkortet kan ikke gis lenger gyldighetstid enn 3 år.»

Risikobildet, kontrollopplegg og krav blir selvfølgelig strengere dess tyngre kjøretøyene er. Sjåfører som innehar førerkortklasse gruppe 2 kan kjøre store tunge lastebiler

med tilhenger. Det er derfor viktig at sjansen for illebefinnende eller andre problemer er så liten som mulig. Dersom du kan svare ja på punktene a til e, vil vedkommende fylle helsekravene. Framgangsmåten blir da som for gruppe 1, men maks anbefalt varighet blir da 3 år.

Buss, kjøreseddel mm.

Gruppe 3 (D1, D, kjøreseddel m.v.). Her er det i Vedlegg 1 § 4 nytt nr. 3 som lyder:

«Det må ikke være diabetes mellitus som behandles med insulin eller andre blodsukkersenkende medikamenter.»

Her vil vedkommende altså ikke fylle helsekravene uavhengig av om pasienten har type 1- eller type 2-diabetes. Det må derfor søkes fylkesmannen om dispensasjon.

Det er noe forskjellig praksis for dispensasjon når det gjelder diabetes type 1 og 2.

Diabetes type 1

Denne sykdommen medfører ganske høy risiko i trafikken, og dispensasjonspraksis skal være restriktiv. Det skal nå ikke innvilges dispensasjon for førstegangsutstedelse.

Dersom det av en eller annen grunn tidligere er gitt dispensasjon, vil det måtte foretas en rimelighetsbetraktning ut i fra regulering, helsetilstand ellers, behov og klasse det søkes om.

Det kan allikevel ikke gis dispensasjon for klasse D eller kompetansebevis for utrykningskjøretøy. En person med diabetes type 1 kan da altså ikke være bussjåfør eller ambulanspersonell, dersom kravet om at begge på en ambulans skal ha kompetansebevis for utrykningskjøretøy går igjennom.

Diabetes type 2 behandlet med perorale antidiabetika eller GLP-1 analoger:

Dersom sykdommen er under god kontroll på ordinære doser antidiabetika, og legen attesterer at hypoglykemirisikoen er lav, kan det være forsvarlig å gi dispensasjon også for førstegangsutstedelse av førerkort

ILLUSTRASJONSFOTO: CALUREOX

gruppe 3 og kjøreseddel m.v. Forutsetningene er altså at:

- sykdommen er velkontrollert på tabletter eller GLP-1 analoger
- det ikke er alvorlige komplikasjoner, jf. NA-0202 pkt. 9 og NA-0202b pkt. 6, 7, 9 og 10.
- legen attesterer at det ikke har vært hypoglykemieepisoder og at risikoen for dette er lav

Diabetes type-2 behandlet med insulin

Insulinbehandling medfører vesentlig lavere hypoglykemirisiko ved type 2-diabetes enn ved type-1.

Pasienter med type-2 diabetes som ikke har komplikasjoner, og der legen attesterer at det ikke har vært problemer med hypoglykemi, bør derfor kunne få dispensasjon for fornyelse av førerkort i gruppe 3 – klasse D1, D og kjøreseddel m.v., forutsatt at det godtgjøres tungtveiende behov.

Under de samme forutsetninger kan det gis dispensasjon for førstegangsutstedelse for kjøreseddel for drosje. For klasse D og kjøreseddel for buss kreves meget gode holdepunkter for lav hypoglykemirisiko, og dispensasjonen skal maksimum vare to år.

Det gjøres alltid oppmerksom på at fornyelse ikke kan påregnes dersom sykdommen utvikler seg ugunstig. Maksimal dispensasjonstid som kan innvilges for denne klassen er alltid tre år.

Det er planlagte forandringer i både førerkortforvaltning og vurdering av helsekrav. Det som er skrevet over er gjeldende pr. oktober 2014. Forandringene vil tidligst komme i løpet av 2015, men Helsedirektoratets hjemmeside vil bli oppdatert ved forandringer.

LENKE TIL HELSEDIREKTORATETS HJEMMESIDE

<http://www.helsedirektoratet.no/helse-og-omsorgstjenester/forerkort/Sider/default.aspx>

■ FMSTIWI@FYLKESMANNEN.NO